

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

УПОВНОВАЖЕНИЙ ІЗ ЗАХИСТУ
ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

РІЧНИЙ ЗВІТ
ПРО СТАН
ДОТРИМАННЯ
ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЯК ДЕРЖАВНОЇ»
У 2020 РОЦІ

Законодавство України, яке регулює застосування державної мови

28 червня 1996 року Верховна Рада України прийняла Конституцію України, частиною першою статті 10 якої державною мовою в Україні проголошено українську мову. Частина друга цієї статті визначає обов'язок держави забезпечувати «всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України». А відповідно до пункту 4 статті 92 порядок застосування мов визначається виключно законами України.

Законодавство України, яке регулює застосування державної мови

Закони України від 01.07.2014 № 1556VII «Про вищу освіту» та від 05.09.2017 № 2145VIII «Про освіту», якими визначено порядок застосування державної мови у сфері освіти, зміни до Законів України «Про телебачення і радіомовлення» та «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій (Закон України від 16.06.2016 № 1421VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій») тощо.

Законодавство України, яке регулює застосування державної мови

Законопроект «Про забезпечення функціонування української мови як державної» – у 2017 році був зареєстрований у парламенті під № 5670д та прийнятий Верховною Радою України в цілому 25.04.2019.

Закон набрав чинності з 16 липня 2019 року.

Законодавство України, яке регулює застосування державної мови

Відповідно до частини першої статті 2 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (далі – Закон) цей Закон «регулює функціонування і застосування української мови як державної у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, на всій території України». А частина перша статті 3 визначає завдання Закону, до яких, зокрема, відносяться:

- захист державного статусу української мови (п. 1);
- забезпечення функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки (п. 3);
- забезпечення застосування української мови як державної на всій території України у сферах суспільного життя, визначених цим Законом (п. 4).

Законодавство України, яке регулює застосування державної мови

Конституційний Суд України наголосив, що «українська мова є мовою офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, у роботі й у діловодстві органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у судовому провадженні, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України. Держава повинна забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Таким чином, українська мова як державна є обов'язковою на всій території України у державній сфері, а також в публічних сферах суспільного життя, у тому числі у сфері освіти».

Органи виконавчої влади

- Уповноважений із захисту державної мови;
- Національна комісія зі стандартів державної мови

Уповноважений із захисту державної мови

Завданнями Уповноваженого є:

- захист української мови як державної;
- захист права громадян України на отримання державною мовою інформації та послуг у сферах суспільного життя, визначених Законом, на всій території України і усунення перешкод та обмежень у користуванні державною мовою.

Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб.

Національна комісія із стандартів державної мови

Завдання Комісії:

- напрацювання і затвердження стандартів державної мови (правопису, термінології, транскрибування та транслітерації);
- затвердження вимог до рівня володіння державною мовою для набуття громадянства України та державних службовців;
- затвердження завдань та організація іспитів для визначення рівня володіння державною мовою.

Застосування української мови як державної у сферах суспільного життя

4. Застосування української мови як державної у сферах суспільного життя
- 4.1. Державна мова в діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування
- 4.2. Застосування державної мови в судочинстві
- 4.3. Застосування державної мови у Збройних Силах України, органах правопорядку, інших військових формуваннях та державних органах спеціального призначення з правоохоронними функціями
- 4.4. Застосування державної мови у процесі виборів
- 4.5. Державна мова у сфері трудових відносин
- 4.6. Державна мова у сфері освіти
- 4.7. Державна мова у сфері науки
- 4.8. Державна мова у сфері культури
- 4.9. Державна мова у сфері телебачення та радіомовлення
- 4.10. Державна мова у сфері книговидання, книгорозповсюдження та друкованих засобів масової інформації
- 4.11. Державна мова у сфері обслуговування споживачів
- 4.12. Державна мова у сфері реклами та інформації для загального ознайомлення
- 4.13. Державна мова у сфері охорони здоров'я
- 4.14. Державна мова у сфері спорту
- 4.15. Державна мова у сфері транспорту та поштового зв'язку
- 4.16. Застосування державної мови у сфері користувацьких інтерфейсів комп'ютерних програм та веб-сайтів
- 4.17. Українська жестова мова та мовні права жестомовних осіб
- 4.18. Особливості забезпечення функціонування державної мови на регіональному рівні ..
- 4.19. Мовні права закордонних українців

Державна мова у сфері освіти

На сьогодні положення щодо державної мови як мови освітнього процесу закріплено у статті 48 Закону України «Про вищу освіту», статті 46 Закону України «Про фахову передвищу освіту», статті 5 Закону України «Про повну загальну середню освіту» та в інших нормативних актах.

Відповідно до законодавства держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійнотехнічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти.

Державна мова у сфері освіти

Рекомендації щодо використання державної мови в межах освітнього процесу надані в листах МОН від 01.02.2018 № 1/9-74 «Щодо застосування української мови в освітній галузі» та від 17.09.2019 № 19581 «Про застосування державної мови в освітньому процесі»., зокрема:

- державна мова повинна використовуватися в межах освітнього процесу, під час проведення навчальних занять (крім занять із навчальних предметів, які згідно з освітньою програмою закладу освіти викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин),
- у спілкуванні вчителів, викладачів, іншого персоналу закладів освіти як зі здобувачами освіти (вихованцями), так і між собою;
- під час організації освітнього процесу незалежно від його форми (урок, лекція, практичне, семінарське заняття, гурткова робота тощо) необхідно використовувати навчальні матеріали, підготовлені державною мовою (крім занять з навчальних предметів, які згідно з освітньою програмою закладу освіти викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин).

Висновки

Знаковим для практичної реалізації Закону стане 2021 рік, у якому відбудеться набрання чинності окремих важливих його норм. Держава має вжити всіх належних заходів для забезпечення належної підготовки та завчасного інформування як громадян, так і суб'єктів господарювання про законодавчі нововведення.

Висновки

З 16 січня набула чинності норма щодо обов'язкового застосування державної мови у сфері обслуговування. Вперше громадяни України отримали реальний механізм захисту свого права на отримання інформації про послуги державною мовою. З метою захисту прав громадян, Уповноважений отримав право накладати адміністративне стягнення в разі повторного порушення Закону суб'єктом господарювання.

Висновки

З 16 липня 2021 року:

- відбудеться вступ в дію норм закону щодо застосування державної мови у сфері культури: в культурномистецьких заходах, виставах, музейній справі та при демонструванні фільмів;
- запровадження із 16 липня 2021 року іспитів на рівень володіння державною мовою для окремих категорій громадян, зокрема, державних службовців, а також осіб, що мають намір набутися громадянство України;
- набирають чинності норми щодо книговидавання та книгорозповсюдження, які передбачають, що державною мовою має бути не менше 50% назв книг, які виходять друком у видавництвах та розповсюджуються в книгарнях.

Усі ці норми, за умови системної та консолідованої роботи державних органів, суб'єктів господарювання, а також громадян, сприятимуть утвердженню української мови як одного з головних факторів єдності українського народу.

Рекомендації

З метою забезпечення ефективної реалізації державної політики, спрямованої на захист державної мови, її всебічний розвиток і функціонування у визначених законом сферах суспільного життя на всій території України, а також задля попередження порушення прав громадян України на отримання інформації та послуг державною мовою

1. Кабінету Міністрів України в 2021 році рекомендується:

- 1) Затвердити Державну програму сприяння опануванню державної мови, якою визначити основні стратегічні цілі та пріоритетні завдання державної політики щодо підтримки державної мови впродовж відповідного періоду часу, а також заходи, що планується здійснити для досягнення зазначених цілей і реалізації завдань.

Рекомендації

2) До 16 липня 2021 року забезпечити завершення відповідними органами підготовки заходів, необхідних для проведення іспитів на визначення рівня володіння державною мовою особами, визначеними статтею 9 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», та особами, які мають намір набути громадянство України; розпочати проведення іспитів та видачу відповідних сертифікатів в строк, визначений Законом. До 16 липня 2021 року забезпечити завершення відповідними органами підготовки заходів, необхідних для проведення іспитів на визначення рівня володіння державною мовою особами, визначеними статтею 9 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», та особами, які мають намір набути громадянство України; розпочати проведення іспитів та видачу відповідних сертифікатів в строк, визначений Законом.

Рекомендації

3) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону щодо порядку реалізації прав корінних народів, національних меншин України.

4) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону щодо внесення змін до Виборчого кодексу України та до Закону України «Про всеукраїнський референдум», яким передбачити, що: особи, які претендують на обрання на пост Президента України, на обрання депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, районної у місті, міської, селищної, сільської ради, на посаду сільського, селищного, міського голови, в обов'язковому порядку подають до відповідної виборчої комісії копію документа, що підтверджує відповідний рівень володіння державною мовою.

Рекомендації

5) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Законів України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» та «Про захист прав споживачів», яким передбачити, що визначена законодавством інформація про продукцію та виробника (виконавця, постачальника), яка в обов'язковому порядку подається державною мовою, повинна розміщуватися на поверхні упаковки та у маркуванні продукції на поверхні, яка має найбільшу площу, має бути чіткою і розбірливою, наноситися у спосіб, що унеможливило її видалення, не повинна приховуватися або спотворюватися іншою текстовою чи графічною інформацією, при цьому використовуваний розмір шрифту, яким наноситься інформація державною мовою, не може бути меншим за шрифт, яким наноситься інформація іншими мовами.

6) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Закону України «Про рекламу», яким визначити, що мова реклами є складовою змісту реклами.

Рекомендації

7) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», яким віднести до повноважень органів місцевого самоврядування підтримку, популяризацію, у тому числі шляхом поширення знань про українську мову та її роль у розвитку української та європейської культур, та створення умов для розвитку і використання державної мови у відповідних адміністративнотериторіальних одиницях.

8) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про політичні партії», яким передбачити вимоги щодо обов'язкової наявності інтернетпредставництв політичних партій, виконаних державною мовою, із можливістю існування версій таких інтернетпредставництв, виконаних іншими мовами.

Рекомендації

9) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до законів України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим», «Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим», якими передбачити вимоги щодо обов'язкової наявності інтернетпредставництв органів влади (органів виконавчої влади) Автономної Республіки Крим виконаних державною мовою, із можливістю існування версій таких інтернетпредставництв, виконаних кримськотатарською та іншими мовами.

10) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону щодо особливостей здійснення обслуговування споживачів, надання споживачам інформації та послуг, розміщення реклами з використанням мережі Інтернет.

Рекомендації

11) Внести зміни до Технічного регламенту маркування (енергетичного маркування): побутових пральних машин, електричних ламп та світильників, посудомийних машин, обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні, телевізорів, побутових барабанних сушильних машин, ліфтів і компонентів безпеки для ліфтів машин, встановлення системи для визначення вимог з екодизайну енергоспоживчих продуктів, обладнання, що працює під тиском, приладів, що працюють на газоподібному паливі, вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив, побутових електричних холодильників, засобів вимірювальної техніки, простих посудин високого тиску, обладнання та захисних систем, призначених для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах, вибухових матеріалів промислового призначення, мийних засобів, відповідності пакування (пакувальних матеріалів) та відходів пакування, енергетичного маркування побутових духових шаф та кухонних витяжок, якими передбачити, що визначена законодавством інформація про продукцію та виробника (виконавця, постачальника), яка в обов'язковому порядку подається державною мовою, повинна розміщуватися на поверхні упаковки та у маркуванні продукції на поверхні, яка має найбільшу площу, має бути чіткою і розбірливою, наноситися у спосіб, що унеможливило її видалення, не повинна приховуватися або спотворюватися іншою текстовою чи графічною інформацією, при цьому використовуваний розмір шрифту, яким наноситься інформація державною мовою, не може бути меншим за шрифт, яким наноситься інформація іншими мовами.

Рекомендації

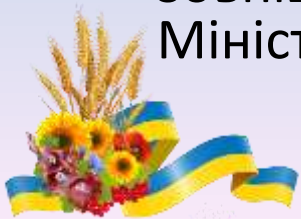
12) Внести зміни до ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1187, якими: перелік вимог до осіб, з яких складається проєктна група, доповнити вимогою щодо володіння державною мовою; перелік документів, які здобувач ліцензії (ліцензіат) подає до МОН для отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності), доповнити копіями документів, які засвідчують рівень володіння державною мовою відповідно до статті 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» членами проєктної групи, керівника групи забезпечення, керівника закладу освіти, викладачів, які здійснюють освітній процес; перелік вимог до інформаційного забезпечення закладу освіти доповнити вимогою, що основна інформація про діяльність закладу освіти, яка передбачена ліцензійними умовами, в обов'язковому порядку розміщується на офіційному вебсайті закладу освіти державною мовою. Внести зміни до ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1187, якими: перелік вимог до осіб, з яких складається проєктна група, доповнити вимогою щодо володіння державною мовою; перелік документів, які здобувач ліцензії (ліцензіат) подає до МОН для отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності), доповнити копіями документів, які засвідчують рівень володіння державною мовою відповідно до статті 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» членами проєктної групи, керівника групи забезпечення, керівника закладу освіти, викладачів, які здійснюють освітній процес; перелік вимог до інформаційного забезпечення закладу освіти доповнити вимогою, що основна інформація про діяльність закладу освіти, яка передбачена ліцензійними умовами, в обов'язковому порядку розміщується на офіційному вебсайті закладу освіти державною мовою.

Рекомендації

13) Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2004 № 1181 «Деякі питання спорудження (створення) пам'ятників і монументів» та забезпечити внесення змін до Порядку спорудження (створення) пам'ятників і монументів, затвердженого наказом Державного комітету України з будівництва та архітектури, Міністерства культури і мистецтв України від 30.11.2004 № 231/806, якими передбачити, що розміщення будьяких написів та іншої інформації на пам'ятниках і монументах державного і місцевого значення здійснюється державною мовою та за потреби може дублюватися іншими мовами; при цьому розмір шрифту тексту або напису будьякою іншою мовою не може бути більшим за розмір шрифтів тексту або напису державною мовою.

14) Внести зміни до Типових правил розміщення зовнішньої реклами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2003 № 2067.

Рекомендації

15) Внести зміни до Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1094, якими передбачити, що для участі у конкурсі особа подає конкурсній комісії копію документа, який засвідчує рівень володіння державною мовою.

16) Затвердити Державну програму співпраці із закордонними українцями на наступний період.

Рекомендації

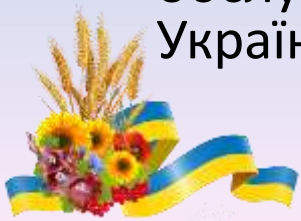
17) Внести зміни до ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285, ліцензійних умов провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здо ров'я, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 286, та ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібно́ї торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 929, якими передбачити, що інформація на вивісці, інформаційній табличці із зазначенням найменування ліцензіата подається державною мовою та за потреби може дублюватися іншими мовами; при цьому розмір шрифту, яким така інформація подається державною мовою, не може бути меншим за шрифт, яким подається інформація іншою мовою, ніж державна.

Рекомендації

18) Забезпечити затвердження Національною комісією зі стандартів державної мови української правничої, медичної термінології, а також опрацювати питання щодо розробки української термінології у галузях інформаційних технологій, косметології та інших галузях, в яких використовується міжнародна номенклатура або вживаються спеціальні іншомовні терміни.

19) Забезпечити внесення змін до Правил ведення радіотелефонного зв'язку та фразеології радіообміну в повітряному просторі України, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 10.06.2004 № 486, якими передбачити здійснення радіотелефонного зв'язку державною і англійською мовами та застосування стандартної української та англійської фразеології при виконанні польотів та обслуговуванні повітряного руху у повітряному просторі України.

Рекомендації

20) Забезпечити внесення змін до Порядку розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності, затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житловокомунального господарства України від 21.10.2011 № 244, якими передбачити, що ескіз фасаду тимчасової споруди має відповідати вимогам Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», а невідповідність ескізу вимогам зазначеного Закону є підставою для ненадання паспорту прив'язки тимчасової споруди.

21) Забезпечити внесення змін до Типового положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.03.2018 № 291, якими передбачити обов'язкове подання особами, які виявили бажання взяти участь у конкурсі, до конкурсної комісії документа, що засвідчує рівень володіння державною мовою.

Рекомендації

22) Забезпечити внесення змін до Порядку обліку музейних предметів в електронній формі, затвердженого наказом Міністерства культури України від 09.09.2016 № 784, якими передбачити, що облік музейних предметів у електронній формі в обов'язковому порядку ведеться державною мовою.

23) Забезпечити внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», затвердженого та впровадженого в дію наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117, якими передбачити вимогу до працівників сфери охорони здоров'я щодо обов'язкового володіння ними державною мовою.

Рекомендації

24) Забезпечити внесення змін до Положення про порядок проведення атестації провізорів та Положення про порядок проведення атестації фармацевтів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12.12.2006 № 818, якими передбачити обов'язкове подання до атестаційної комісії для атестації на визначення рівня знань та практичних навиків з присвоєнням (підтвердженням) фаху «провізорспеціаліст», проходження атестації на присвоєння кваліфікаційної категорії, копії документа, який засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до частини третьої статті 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Рекомендації

25) Забезпечити затвердження Міністерством соціальної політики України державного стандарту соціальної послуги перекладу українською жестовою мовою, організацію підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги, у частині володіння українською жестовою мовою.

26) Забезпечити внесення змін до нормативноправових актів у сфері фізичної культури і спорту у частині застосування державної мови у навчальнотренувальному процесі, у тому числі під час здійснення навчальнотренувальних зборів.

27) Активізувати інформування громадян України, суб'єктів господарювання про вимоги Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та особливості його застосування у різних сферах суспільного життя.

Рекомендації

Верховній Раді України:

прийняти закон, який визначатиме порядок та особливості застосування української жестової мови у різних сферах суспільного життя;

при ухваленні закону, що регулюватиме правовий статус медіа, передбачити: визначення статусу інтернетмедіа як засобів масової інформації; зміну терміну набрання чинності абзацами п'ятим – дев'ятим підпункту 24 пункту 7 розділу IX Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» з 16 липня 2024 р. (через п'ять років з дня набрання чинності цим Законом) на 16 липня 2023 року (через чотири роки з дня набрання чинності цим Законом), однак при цьому передбачити, що застосування санкцій за порушення зазначених норм здійснюватиметься з 16 липня 2024 р.

Рекомендації

Верховному Суду розглянути на засіданні Пленуму питання застосування державної мови в судовому процесі та надати судам роз'яснення з питань застосування державної мови при вирішенні судових справ.

Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення привести «Методологічні роз'яснення: моніторинг ефіру телерадіокомпаній щодо дотримання встановлених законом квот» (версія 1.2) у відповідність із Законами України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про телебачення і радіомовлення» та «Про кінематографію».

Рекомендації

Органам та посадовим особам органів місцевого самоврядування:

- рішення яких не відповідають вимогам Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», привести такі рішення у відповідність до вимог зазначеного Закону;

- у правилах розміщення вивісок і табличок у відповідному населеному пункті України передбачити: обов'язкове подання інформації на таких вивісках і табличках державною мовою із дублюванням за потреби іншими мовами; при цьому розмір шрифту, яким подається така інформація не може бути меншим за шрифт, яким подається інформація іншою мовою, ніж державна; у випадку подання на вивісці чи табличці інформації лише іншою мовою, ніж державна, за відсутності поруч із такою вивіскою чи табличкою вивіски чи таблички, на якій відповідна інформація подана державною мовою, вивіска чи табличка з інформацією іншою мовою підлягає обов'язковому демонтажу, крім випадків, якщо така інформація є торговельною маркою (знаком для товарів і послуг), якій відповідно до законодавства надано правову охорону.

Рекомендації

Головам місцевих державних адміністрацій визначити одного зі своїх заступників відповідальним за забезпечення виконання законодавства щодо всебічного розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на відповідній території.

Засновникам наукових періодичних видань, правилами та умовами подання статей та інших матеріалів до яких допускається подання таких статей та інших матеріалів іншими мовами, крім державної, англійської або однією з офіційних мов європейського Союзу, привести такі правила та умови у відповідність до вимог статті 22 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Джерело інформації

Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2020 році / Т.Кремінь та ін. – Київ : К.І.С., 2021. – 176 с.